

5. Компетентність саморозвитку фахівця: педагогічні засади формування у вищій школі: Монографія / О. О. Біла, Т. Р. Гуменникова, Н. В. Кічук, Я. В. Кічук, М. О. Князян, С. О. Рябушко, Є. А. Улятовська / За ред. Н. В. Кічук. — Ізмаїл : ІДГУ, 2007. — 236 с.

6. Кремень В. Людиноцентризм в освіті: філософія нових підходів / В. Г. Кремень // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2006. — № 1. — С. 7-18.

7. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: Монографія / В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєва, Я. В. Цехмістер, О. В. Чалий / За ред. В. Г. Кременя. — К. : Наукова думка, 2003. — 853 с.

8. Ничкало Н. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорії / Н. Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. — 2001. — Вип. І. — С. 9-22.

УКРАЇНСЬКА ДУХОВНА МУЗИКА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Удк: 378

Ленд'єл-Сяркевич А.А.

У статті розглядаються проблеми фахової підготовки майбутніх учителів музики, формування ціннісних орієнтацій студентів засобами української духовної музики.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, естетичні цінності, фахова підготовка, навчальна діяльність, мистецька освіта.

В статье рассматриваются проблемы профессиональной подготовки будущих учителей музыки, формирования ценностных ориентаций студентов средствами украинской духовной музыки.

Ключевые слова: ценностные ориентации, эстетические ценности, профессиональная подготовка, учебная деятельность, художественное образование.

This article deals with the problem of the art and pedagogical training of the students who are studying at the Pedagogical University and proposes new ways of their solution. It is important today that the main task of the pedagogical science is to make system of the art and pedagogical training of future teacher of music.

Key words: the art and pedagogical education, the scientific activity, the artistic training.

Духовна музика є унікальним, специфічним явищем культури. З одного боку, вона є складовою мистецтва як акумулятора чуттєво-емоційного досвіду людства, а з іншого — складовою духовного життя суспільства й окремої людини. Треба відзначити, що духовна музика споконвічно була пов'язана з вірою людини у Бога і в цьому плані вона має розглядатись не лише з естетичної точки зору, а й з функціональної (як практична реалізація духовних потреб) та філософсько-світоглядної, що відображає уявлення людини про систему світу та її ставлення до Творця.

Українці, як великий слов'янський народ, вистояв, незважаючи на століття бездержавності, утисків, геноциду, лише завдяки величезному духовному потенціалу, сконденсованому у національній культурі, вагомою складовою котрої є духовна музика.

Шедеври церковної хорової музики творили безіменні регенти і професійні композитори, а також сам народ, для якого духовний спів був очищенням душі, одним із засобів самозбереження. Сьогодні технічні досягнення цивілізації, спокуса матеріальними благами змушують молодь, майбутніх учителів музики зокрема, з одного боку, шукати шляхи і механізми актуалізації й адаптації традиційних загальнонародських цінностей до нових реалій. З другого – величезний потенціал духовності залишається істотно не задіяним в українському соціокультурному просторі. Розкриття в цьому контексті потенціалу української духовної музики та шляхів його реалізації – є **метою** нашої статті.

У публікаціях В. Крисаченка, М. Степика, О. Власюка, С. Здіорука, О. Козаренка, А. Оганова, М. Поповича, М. Федоріва започатковано часткове розв'язання проблеми формування естетичних цінностей особистості.

Культура і релігійне життя українського народу тісно переплетені між собою. Розвиток українського музичного мистецтва впродовж століть засвідчує тісний взаємовплив релігії та духовної культури України. Особливістю української музичної культури є те, що церковний хоровий спів і духовна хорова музика мають давні традиції, а трансляція та збереження музичного досвіду відбувалася завжди завдяки традиції. Відродження церковно-релігійної культури в Україні у наші дні зумовило відродження й української духовної хорової музики як невід'ємної складової богослужіння. У кінці ХХ - початку ХХІ ст. простежується неабиякий інтерес до цього глибоко духовного виду храмової музики. В умовах сьогодення відбувається осмислення цього феномену на побутово-обрядовому, мистецькому та філософському рівнях.

Філософський рівень осмислення цього явища може бути представлений у трьох напрямках:

теологічний напрям – дослідження церковної музики з позицій визнання божественної природи цього феномену;

історико-описовий напрям, де головним чином подається періодизація церковної музики;

мистецтвознавчий напрям – дослідження феномену як окремого, самодостатнього виду професійного мистецтва.

Щодо *побутово-обрядового* рівня осмислення церковно-релігійної культури, то це:

· активізація використання такої музики як під час богослужіння, так і поза ним;

· опанування і вдосконалення суб'єктами музично-естетичного простору (світськими та церковними хорами, учасниками богослужінь), простого церковного співу, а також музично-духовних композицій, що охоплюють період від кінця ХVІІІ до початку ХХІ століття;

· створення початкових та середніх регентських шкіл (курсів) при духовних семінаріях, монастирях і в недільних школах для підготовки спеціалістів нижчої та середньої ланки регентської справи;

· введення зразків духовно-музичних композицій різних епох до навчального репертуару диригентсько-хорових класів середніх та вищих навчальних музичних закладів.

Мистецький рівень осмислення церковної музики виявляється у створенні новітніх зразків сучасної духовної музики, організації численних хорових конкурсів та фестивалів. Вже виявилися окремі диригенти-хормейстери та хорові колективи, що плідно працюють у цьому напрямку. Серед них безсумнівними лідерами сьогодні є Національна капела України «Думка» (художній керівник і головний диригент – Євген Савчук), камерний хор «Київ» під орудою Миколи Гобдича, камерний хор «Кредо», яким керує Богдан Пліш, хор «Воскресіння» рівненського Свято-Воскресенського кафедрального собору під орудою Олександра Тарасенка та багато інших.

Дисципліни гуманітарного, світоглядно-культурологічного та художньо-естетичного циклу знаходяться у центрі проблем, пов'язаних з формуванням ціннісних орієнтацій студентів, заснованих на гуманістичних цінностях культури і освіти. На думку Г.М.Падалки, – "...переакцентування педагогічного мислення із завдань вузько-мистецького на широкий художньо-гуманістичний розвиток учня – нагальна потреба удосконалення сучасної мистецької освіти" [8, с.59].

Сфера прояву естетичного поширюється на все буття людини, що дає підставу вважати його разом з етичним і релігійним початковою мірою антропологічного виміру суспільства. Немає такого явища, предмета, який не міг би стати об'єктом естетичного сприйняття. Виокремити універсальні об'єктивні властивості як естетично значущі – проблематично. Може йти мова лише про пошук істотно відносних закономірностей, тенденцій, типологічних і концептуальних моделей, про інтерпретацію культурних парадигм, національної ментальності, підходах, заснованих на плюралістичній методології.

У створенні естетичних цінностей домінує суб'єктивне. Класичне визначення універсального, інваріантного критерію естетичної якості запропонував ще І. Кант, згідно з яким, таким критерієм є "незацікавленість суджень смаку", "доцільність без мети", при яких виникає почуття задоволення, не обтяжене прагматичними інтересами й метою [5, с.322].

Естетичні цінності артикулюють себе через форму, символ, метафору. Вони чуттєво-конкретні й містять елементи абстрагування, ідеалізації, символізації тощо. Мова і значення естетичного будується на уяві та асоціаціях. На думку О.Козаренка, саме "галузь виразних форм, даних як самостійна й чуттєво безпосередньо сприймана цінність", є предметом естетики [6, с.461].

Одним із шляхів формування естетичних цінностей майбутніх учителів музики у Мукачівському державному університеті є робота «Художньо-педагогічної галереї» як особистісно-діяльнісна рефлексивна синтетична форма полікультурного освітнього середовища, в якій поєднується індивідуальна робота з груповою та колективною; як особливо організований простір презентації «мистецької продукції» (проектів, концертів), як середовище прояву художньо-творчої активності студентів та посередництва через «діалог» досвіду митця, виконавця та досвіду глядача, слухача через «художню критику», яка проголошує нову ідею, проблему, «ім'я».

В естетичних судженнях студентів, з одного боку, відсутня необхідність підкорення нормативним вимогам, настановам. Тому й самі норми тут досить

динамічні. Звідси виключно високий ступінь свободи естетичного вибору. Багатозначність естетичної цінності — наслідок суб'єктивної свободи. Різноманіття оцінок обумовлене різноманіттям естетичних смаків. Естетичні цінності культивують індивідуальну свободу, співвіднесену з внутрішнім світом людини, з потребою зрозуміти й виразити себе.

Існує два види цінностей, що духовно опромінюють людське життя — релігійні та естетичні. Одні даровані тим, хто сповідує Віру, інші — всьому людству. Їх консолідуючий потенціал невичерпний у тому значенні, про яке говорив М.Бердяєв “Без Бога неможливо створити нічого красивого. Без Бога можна створити тільки неподобство” [2].

Духовна музика по праву вважається прародителькою усієї української музичної творчості. Культура хорового співу а cappella здавна утвердилася в Україні, а з уведенням християнства посіла в музичному мистецтві провідне положення. Її історія починається від XI століття — саме до цього часу належать перші рукописні зразки українських церковних піснеспівів.

Українські композитори привнесли до світової культури оригінальні, властиві лише Україні, прийоми музичного письма. Це стосується і нового напрямку у духовно-музичній творчості, який виник на рубежі XIX-XX століття. Його яскравими представниками стали К.Стеценко, М.Леонтович, О.Кошиць, Я.Яциневич, П.Гончаров, П.Козицький, Н.Вериківський та інші композитори того часу. В основу їх творчого методу було покладено давні церковні жанри, збагачені інтонаціями українського фольклору й досягненнями професійної композиторської творчості.

Християнський виховний ідеал — це образ ідеальної людини. Осмислюючи, виконуючи духовну музику А.Веделя, С.Пекалицького, М.Дилецького, М.Вербицького, М.Леонтовича, К.Стеценка, або інтерпретуючи хоріві духовні твори сучасних українських композиторів — В.Степурка, Л.Дичко, В.Зубицького, А.Гаврилець, Є.Станковича, В.Полевої, В.Камінського, О.Козаренка, М.Шуха — душа майбутнього вчителя знаходиться ніби між небом і землею, втілюючи у живому звучанні християнські духовні ідеали.

Естетична теорія до XX століття свої ціннісні параметри поєднувала переважно з пізнавальною природою творчості. В науковому побуті переважали поняття мімесису, наслідування, відтворення, віддзеркалення. Мистецтво порівнювали з дзеркалом, поверненим до зовнішнього світу. Воно прагнуло відображення прекрасного й гармонійного.

Естетика минулого століття звернулася насамперед до внутрішнього світу людини. Провідною стала ідея самовираження митця. Така зміна в ціннісній орієнтації мистецтва пояснюється руйнацією колишніх ідеалів, особливо просвітницьких, що обіцяли благоденство людині й життєдайне перетворення суспільства і культури. Такий поворот в суспільній свідомості провіщали філософи життя, персоналісти і екзистенціалісти. Естетичні цінності стали сприйматися автономними, самоцінними й самодостатніми.

З другої половини минулого століття упевнено заявив про себе постмодернізм, в якому визнання самодостатності естетичного досягає таких границь, що воно практично не дистанціюється від зовнішнього світу й подібно стародавньому міфу стає такою ж реальністю, як і все навкруги. Постмодернізм істотно відмовився від цінностей класичної естетики. У ньому аполо-

нійське витісняється донісійським, гармонійна впорядкованість класичних зразків змінюється дисгармонійністю й алогізмом. В художньому процесі відсутня будь-яка визначена творча домінанта. Постмодернізм з його філософією різноманітності (деконструктивізму) заперечує структурну цілісність форм, віддаючи перевагу мозаїчності та еkleктизму, абсурду й хаосу, скептицизму та ентропії.

Беручи до уваги той факт, що українська духовна музика є музично-естетичним виразником українського православ'я й загалом духовності, її можна вважати феноменом, що поєднує в собі два широкомасштабні складники філософського рівня осмислення: музику та релігію в її українсько-православній інтерпретації.

Духовна хорова музика є одним із найвпливовіших чинників формування світогляду майбутніх учителів музики. Від Знаменного розспіву до духовних творів сучасних українських композиторів вона була і залишається моментом Істини. Народжена зі слів молитви і текстів Святого писма українська духовна музика постає могутнім імпульсом для розвитку загальної культури майбутніх педагогів. Сучасний вчитель музики має стати саме тим майстром, діяльність якого сприятиме вивченню та популяризації християнської спадщини українського народу, релігійна і культурна традиція якого є невичерпним джерелом духовності. Багатовекторна дія духовної музики дає можливість подолати в сучасному хоровому русі історичну обмеженість, вона інтегрує хорові сили і, в цілому, виводить хорову українську культуру на якісно новий художній, просвітницький і художньо-світоглядний рівень. Усе це відповідає вищим творчим устремлінням та сприяє контакту художнього потенціалу мистецтва з перетворювальними процесами сучасного суспільного життя.

З вищевказаного можна зробити висновок про те, що в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музики відбувається формування естетичних орієнтацій, становлення духовності як професійно значущої якості, що забезпечує творчий розвиток студентів. Можливими напрямками подальших наукових досліджень проблеми може стати визначення закономірностей розгортання фахової підготовки майбутніх учителів музики з урахуванням особливостей функціонування в освітніх закладах різного соціокультурного призначення, розробка інваріантної та варіативної складових методичної системи формування художньо-естетичної культури майбутніх педагогів.

Література

1. Андрущенко В. П. Національна доктрина розвитку освіти: потреба, принципи, пріоритети. Управління якістю професійної освіти. Збірник наукових праць / В.П.Андрущенко // Донецьк : ТОВ "Лебідь", 2001. — 372 с.

2. Бердяев Н. А. Смысл истории / Н.А.Бердяев // М. : Мысль, 1990. — 175 с.

3. Власюк О. С., Крисаченко В. С., Степико М. Т. та ін. Український соціум / За ред. В. С. Крисаченка. — К. : Знання України, 2005. — 792 с.

4. Дулин П. Г., Ковалевич В. В. Роль православия в социально-психологической реабилитации человека, живущего в постсоветском пространстве / П.Г. Дулин, В.В. Ковалевич // Стратегія соціально-психологічного та медико-біологічного забезпечення життєдіяльності людини: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. — Миколаїв : МДУ, 2005. — С. 48-53.

5. Кант И. Соч. : В 6 т. — М., 1966. — Т. 1. — 654 с.

6. Козаренко О. Феномен української національної музичної мови // Ред. І.Пясковський, О.Купчинський. — Львів : НТШ 2000. — С. 122-123.

7. Оганов А. А. Эстетические идеалы / А.А.Оганов //Философия: Университетский курс / Под общ. ред проф. С.А. Лебедева. — М. : ФАИР-ПРЕСС, 2003. — С. 454-478.

8. Падалка Г.М. Модернізація мистецької освіти як наукова проблема / Г.М.Падалка // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського (зб. наук. праць), спец. вип. «Мистецька освіта: сучасний стан і перспективи розвитку», Ч.1., Одеса, ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2006. — 268 с.

9. Попович М. В. Концепція національної ідеї та механізми її впровадження // Національна ідея і соціальні трансформації в Україні / М. В. Попович, А. М. Єрмоленко, В. Б. Фадєєв, Г. Ю. Носова та інші. — К. : Український Центр духовної культури, 2005. — С. 5-25.

10. Федорів М. Українські Богослужбові співи з історичного й теоретичного огляду / М.Федорів / Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1997.— 213 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА У ПЕДАГОГІЧНОМУ ВНЗ УКРАЇНИ І КИТАЮ

УДК: 378

Лу Лу

У статті розглядається проблема створення особистісно зорієнтованого освітньо-розвивального етнокультурного середовища в педагогічному ВНЗ, у результаті взаємодії з яким у майбутнього вчителя музики формується готовність до продуктивної фахової діяльності, яка ґрунтується на вивченні сучасних педагогічних технологій, розумінні своєї індивідуальної сутності, створенні власної педагогічної концепції.

Ключові слова: фахова підготовка, освітнє середовище, професійна індивідуальність.

В статье рассматриваются вопросы создания личностно-ориентированной образовательно-развивающей этнокультурной среды в педагогическом вузе, в результате взаимодействия с которой у будущего учителя музыки формируется готовность к продуктивной профессиональной деятельности, основывающейся на изучении современных образовательных технологий, понимании им своей индивидуальной сущности, создании собственной педагогической концепции.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, образовательная среда, профессиональная индивидуальность.

The article focuses on the problems of teaching staff training, the basis of which makes the principles of humanistic education and upbringing. One of the chief tasks is to create educational environment. The result of